

ÚJRAGONDOLT NEOLIBERALIZMUS

BEVEZETŐ A *FORDULAT* 18. SZÁMÁHOZ

Viszonylag közismertnek számít az az elképzelés, miszerint az ember azért képes kommunikálni – és egyáltalán a világban szervezetten létezni –, mert vannak szimbólumok, szavak, gesztusok, melyek alatt mindenki nagyjából ugyanazt érti. Ezek a sokszor kimondatlan megállapodások leegyszerűsítik az életünket: kényelmes dolog valamire úgy hivatkozni, hogy nem kell mindig hosszas magyarázkodásba fogni a jelentéséről. Az utóbbi jó néhány évben úgy tűnt, a neoliberalizmus is vészesen közel került ahhoz, hogy bekerüljön a széles körben használt, magától értetődő fogalmak körébe. Akadémiai szövegekben már korábban is jól bejáratott fogalomnak számított, a gazdasági válság elmélyülése után azonban a közbeszédben is kifejezetten gyakran bukkant fel, legtöbbször mint a legkülönbözőbb gazdasági, társadalmi és politikai jelenségek magyarázója. Mostanra egyszerre jól körülírt és világosan lehatárolt – mindannyian ismerjük a definíciót a piaci szabályozás deregulációjáról és az állami szerepvállalás csökkenéséről –, mégis láthatatlan, fenyegető alapként van jelen, ami számos egyéb jelenség eredője.

A *Social Anthropology* című folyóiratban 2012 folyamán kibontakozott vita, amit a *Fordulat* ezen száma szinte teljes terjedelmében közöl, nem azt kívánja eldönteni, hogy a neoliberalizmussal kapcsolatos reflexek vajon helytállóak-e. A hozzászólások nagyrésze sokkal inkább azt tűzi ki célul, hogy kirángassa a neoliberalizmust a reflektálatlan toposzok és a magától értetődőség közegeiből, megmutatva kevésbé nyilvánvaló és kevésbé ismert arcát. Erre azért van szükség, mert a sokszor ismételt meghatározások egy idő után nehezen kikezdhető, kiterjedt akadályokká, ha úgy tetszik, kényszerekké válhatnak, ami lezárja a képzelőerő és a cselekvés terét. Loïc Wacquant vitaindító írása ezért ha nem is adja a neoliberalizmus radikálisan új olvasatát, de mindenképpen fontos alapkérdéseket vet fel, és többnyire inspiráló, újszerű válaszokat ad. A tanulmány olyan fogódzókat kínál, amelyek egyszerre segítenek rendszerszinten és a mindennapi politikai tapasztalatok szintjén megragadni a neoliberalizmust, és teszi mindezt a kérdés leginkább félreértett aspektusán, neoliberalizmus és állam viszonyának vizsgálatán keresztül.

Wacquant amellet érvel, hogy a csökkenő állami szerepvállalás népszerű hiedelmével ellentétben a neoliberalizmus alapfeltétele egy olyan stabil államhatalom, amely gazdasági, társadalmi, büntetőpolitikai és kulturális téren is igencsak aktív. Ezek a folyamatok pedig egy olyan jellegzetes intézményi mag jóvoltából mehetnek végbe, amiktől a neoliberalizmus azonosíthatóvá és felismerhetővé válik. Éppen ezt az állítást kérdőjelezi meg azonban a vita másik kiemelkedő írása, Mathieu Hilgers válaszcikke. A szerző arra mutat rá, hogy a neoliberalizmus tárgyalása során túl könnyű beleszokni a nyugati narratívába és az afrikai neoliberalizmusok egyes jellegzetességeit bemutatva kezdi ki Wacquant univerzalizáló megközelítését. Szintén a kivételek és ellentmondások figyelembevételének fontosságára hívja fel a figyelmet Daniel Goldstein rövid tanulmánya,

amiben Bolívia példáját elemzi érvelése alátámasztására. A vitát Johanna Bockman és Don Kalb hozzászólása teszi teljessé.

A *Social Anthropology*-ból átemelt vita mellett a *Fordulat* 18. számában két kritikai tanulmányt és egy könyvrecenziót is közlünk, mind a három cikk fiatal magyar szerzők munkája. Bartha Eszter Durkheim kései munkássága és a modern kommunikáció- és médiaelmélet közötti kapcsolatot vizsgálja, Csereky Erzsébet alapos tanulmánya pedig a multikulturalizmussal kapcsolatos különböző megközelítéseket foglalja össze és illusztrálja migrációról szóló dokumentumfilmekből vett jelenetekkel és történetekkel. A *Fordulat* aktuális számát Tordai Zsolt könyvrecenziója zárja Ernesto Laclau első magyar nyelven is kiadott könyvéről, amelyben a szerző a populizmus jelenségéhez a diskurzus- és identitás-elméleteken keresztül közelít.

A neoliberais állam politikai projektjei, az etnikai sokszínűség kezelése, valamint a populizmus jelensége rengeteg aktuális és fontos kérdést vet fel a posztoszocialista félperiféria kontextusában is, ezek alapos tárgyalása azonban sajnos e számunkban nem kapott helyet. Szerencsére a most megjelentetett írások többsége bevallottan is gondolatébresztő, vitára buzdító munka, így csak remélni tudjuk, hogy hozzájárulnak majd e kérdések hazai, esetleg régióbeli tárgyalásához.

Sídó Zoltán